

Operă memorialistică de certă valoare documentară și artistică

La Academia de Administrare Publică, a avut loc prezentarea Memoriilor „Labirintul destinului”, semnate de primul Președinte al Republicii Moldova, Mircea SNEGUR, Doctor Honoris Causa al Academiei

Pe 24 ianuarie curent, la Academia de Administrare Publică, a avut loc prezentarea Memoriilor „Labirintul destinului”, semnate de primul Președinte al Republicii Moldova, Mircea SNEGUR, Doctor Honoris Causa al Academiei, cu participarea cadrelor didactice, a doctoranzilor, masteranzilor și altor angajați ai Academiei. Evenimentul a avut drept generic „Omul, omul de stat și Președintele Mircea Snegur”.

Manifestarea a fost inaugurată și moderată de rectorul Academiei de Administrare Publică, Oleg BALAN, doctor habilitat, profesor universitar.

Asupra conținutului și importanței lucrării s-au pronunțat Dumitru ȚĂRA, director-editor și redactor-șef al Memoriilor, deputații în Parlamentul Republicii Moldova Tudor DELIU și Iurie ȚAP, directorul Departamentului studii superioare de master al Academiei, Ion DULSCHI, doctor, conferențiar universitar, Mihai MANEA, șef Secție activitate editorială a Academiei, doctoranzii Nighina AZIZOV și Oleg GRAUR, studentul-masterand Andrei VOICA.

Autorul volumelor de memorii, Mircea SNEGUR, și-a exprimat recunoștința pentru aprecierile muncii sale, calificându-le

drept „aprecieri în stil științific”. Dumnealui a mărturisit, că pe masa sa de lucru se mai află două volume de memorii.

Rectorul Academiei, Oleg BALAN, i-a înmănat înaltului oaspete o Scrisoare de Gratitudine, apreciind faptul că anume Mircea SNEGUR, în calitatea sa de Președinte al Republicii Moldova, a semnat pe 21 mai 1993, Decretul privind

fondarea Academiei de Administrare Publică.

În cadrul evenimentului a fost vernisată o expoziție de carte cu volumele prezentate la întâlnire, cu documente foto și alte mărturii despre viața și activitatea lui Mircea SNEGUR.

Prezentăm, în continuare, în expozeu, discursurile participanților la această întâlnire de suflet.

Eveniment de anvergură al anului

**Oleg BALAN, rector al Academiei de Administrare Publică,
doctor habilitat, profesor universitar**

Stimate Domnule Președinte Mircea SNEGUR! Onorată asistență, Astăzi ne-am adunat la unul dintre primele evenimente din acest an la Academia de Administrare Publică, dar putem spune cu certitudine – unul dintre cele mai importante evenimente ale anului 2017, prezentarea Memoriilor „Labirintul destinului”, semnate de primul Președinte al Republicii Moldova, Doctor Honoris Causa al Academiei de Administrare Publică, Mircea SNEGUR.

Stimați colegi, acum câteva zile, la 17 ianuarie, oaspetele nostru drag a rotunjit vârsta de 77 de ani. Îmi permiteți să-i adresez cu această ocazie cele mai sincere și mai calde felicitări și să-i doresc domnului Mircea Snegur mulți ani înaintea și încă multe file noi din bio-

grafia Domniei sale și a istoriei noastre contemporane.

Om de o rară înțelepciune, bunătate și modestie, de o blândețe proverbială, Mircea Snegur a știut, totodată, să ne apere cu fermitate și demnitate interesele noastre naționale.

Astăzi, este evident că oricând că Mircea Snegur a jucat cel mai important rol în afirmarea Moldovei ca stat independent, suveran și democratic și va rămâne în memoria generațiilor actuale și a celor viitoare ca un Președinte ce a condus Republica Moldova în cea mai importantă și mai complicată perioadă din istoria sa. Pășind prin labirintul destinului Domniei sale, devenim martorii evenimentelor din primii ani ai independenței noastre.

Aceste volume impunătoare, autorul cărora este dl Mircea Snegur, cel pe care-l considerăm, pe bună dreptate, un simbol al luptei pentru renașterea noastră națională și al devenirii statului Republica Moldova, le-aș boteza, prin analogie, drept „cărți de învățătură”. În aceste volume este înmănunchată înțelepciunea generațiilor de moldoveni basarabeni nu numai din câmpia Sorociei, de unde-și trage obârșia autorul, dar și din întreaga noastră Moldovă.

Mii de pagini de text, scrise cu penița pe parcursul aproape a unui deceniu și jumătate, după cum iubește să se destăinuiască autorul, nu numai că însumează importante documente istorice, dar dezvăluie și un har de povestitor al celui care le-a scris. Chiar primele fraze de la începutul memoriilor ne fac să simțim parfumul amintirilor din copilărie ale sfântosului povestitor din Humulești.

Autorul reușește o îmbinare a amintirilor și faptelor reale ale istoriei noastre moderne prin prisma unor analize și viziuni proprii. În aceste amintiri se urmărește edificarea instituțiilor statale, stabilirea și dezvoltarea relațiilor internaționale, mișcarea de renaștere și eliberare națională și transformările spirituale în Republica Moldova, cea mai mare parte a descrierilor revenind anilor de activitate a sa în calitate

de Președinte al Republicii Moldova (1990-1996).

Aceste șase volume de memorii și cele care se mai așteaptă, acest efort nemaipomenit, această muncă titanică încă urmează să fie cercetate de savanți și specialiști în istoria contemporaneității. Totodată, ele prezintă interes și pentru cercurile largi de cititori, pentru reprezentanții tuturor păturilor sociale din republica noastră, inclusiv pentru profesorii, doctoranzii și studenții-masteranzi ai Academiei de Administrație Publică. Și aici nu putem trece nicidecum cu vederea faptul că anume domnul Mircea Snegur, în calitate de Președinte al Republicii Moldova, a semnat, la 21 mai 1993, Decretul privind fondarea Academiei noastre.

Prin aceste cărți de memorii Dumneavoastră, stimate Domnule Mircea Snegur, nu numai că aduceți o contribuție valoroasă la constituirea istoriei contemporane a Republicii Moldova, dar și întregiți în mare măsură imaginea Dumneavoastră, care ați intrat deja în istorie în calitate de prim Președinte de țară.

Îmi permiteți să declar deschisă manifestarea de prezentare a memoriilor domnului Mircea Snegur „Labirintul destinului” și să vă îndemn pe toți cei prezenți să participați cât mai activ la disecarea lor.

Omul, omul de stat, președintele și... scriitorul Mircea Snegur

Memoriile primului Președinte, savant și om politic Mircea Snegur, intitulate sugestiv „Labirintul destinului”, cuprind în total 4426 de pagini. La scrierea lor autorul a muncit în jur de zece ani, inclusiv în arhivele principalelor instituții ale statului. Textul este însoțit de 516 fotografii, care îl completează destul de reușit, majoritatea constituind documente ale timpului măcar și datorită faptului că se referă la activitatea și viața

primului Președinte al țării. Cele șase volume conțin în jur de 2550 de nume și 2350 denumiri de la noi și din întreaga lume.

După cum susține însuși autorul în prefața primului volum, această lucrare vine să analizeze și să aprecieze „etapele parcurse ce prezintă o mare însemnătate pentru istoria Moldovei”: mișcarea de renaștere națională, democratizarea, reformele, statalitatea, stabilirea și dezvoltarea relațiilor

internaționale. Definiția lucrării o găsim tot acolo: „O îmbinare a amintirilor cu faptele reale ale istoriei noastre moderne prin prisma unor analize și viziuni proprii”. Scopul lucrării e de a spune Adevărul, care „este numai unul”, pentru a nu fi uitat sau trecut cu vederea.

Dumitru ȚĂRA,
director-editor și redactor-șef al
Memoriilor „Labirintul destinului”

Pe parcurs sunt folosite și „materiale oficiale din arhive, care înlesnesc descrierea cronologică documentară a evenimentelor”, autorul considerând că are tot dreptul să le utilizeze pe larg, fiindcă a fost, permanent, în vâltoarea evenimentelor și a contribuit direct la elaborarea majorității lor. Selectarea și prezentarea judicioasă a acestora în contextul strict util al descrierilor, aprecierile, concluziile și reflecțiile personale și ale altora în procesul elaborării și adoptării unor importante acte de stat conferă un vădit aspect științific lucrării, el fiind, în fond, caracteristic abordării generale, mai cu seamă volumelor tematice consacrate, respectiv, construcției statale, economiei de piață și relațiilor internaționale.

Volumul I „Calea spre Olimp” (perioada de până la 3 septembrie 1990) are 857 de pagini și apare în anul 2007. Chiar dacă prima parte a volumului este una biografică (copilăria, adolescența, anii de studenție), ea conține reflecții consistente despre oro-

rile deportărilor, colectivizării forțate și foametei organizate, despre sistemul sovietic doctrinar de educație, dezrădăcinarea naționalului, prigoana credinței creștine, evoluția în gândire a poporului îngenunchiat de sărăcie și frică.

La descrierea activității în agricultură, sectorul științific al acesteia și în organele de partid, autorul se referă la discriminarea socială a populației rurale, efectele negative ale chimizării excesive și agriculturii intensive în general, menite să asigure cu alimente metropolele sovietice, subordonarea totală a cadrelor locale ștabilor și trimișilor unionali în teritoriu.

Partea a doua a volumului I e consacrată începutului etapei active a mișcării de eliberare națională: Cenaclul „A. Mateevici”, primele manifestări de stradă, restructurarea gorbaciovistă, startul pluripartidismului, frica autorităților comuniste locale față de primii lăstari ai democrației, lupta pentru limbă și alfabet, finalizată cu sesiunea a XIII-a, și prima Mare Adunare Națională.

Urmează grevele politice prevestitoare ale separatismului, primul Parlament democratic, alegerea în funcția de Președinte a acestuia, Declarația cu privire la Suveranitate, declararea ca fiind nul și neavenit a Protocolului adițional secret al Pactului „Ribbentrop-Molotov”, Decretul cu privire la Puterea de Stat, Legea despre instituția prezidențială și alegerea de către Parlament, la 3 septembrie 1990, a Președintelui statului suveran Moldova.

Volumul II „Independența: între euforie și zbucium” (890 pagini, anul apariției – 2008) cuprinde evenimentele din septembrie 1990 până la finele anului 1993. Autorul o caracterizează drept perioada în care, „în pofida greutăților de ordin intern (legate de separatism, dar și de efectele inerente ale liberalizării economiei), forțele democratice au clădit, cărămidă cu cărămidă, temelia ce ne permitea ieșirea din componența U.R.S.S. pentru a edifica propriul stat pe principiile autodeterminării”.

Partea întâi a cărții se referă la formarea, activitatea și căderea Guvernului Druc, relațiile tensionate cu Moscova, destrămarea imperiului sovietic, proclamarea Independenței, primele alegeri prezidențiale generale, autodizolvarea Parlamentului-90, problemele economice apărute în condițiile demarării reformelor.

Partea a doua a volumului (peste 400 de pagini) este intitulată „Boala separatismului” și constă din două capitole consacrate, respectiv, separatismului transnistrean și crizei găgăuze. Autorul vine cu dovezi concludente că acțiunile anticonstituționale din sudul republicii și din stânga Nistrului au fost „plămădite” și „coapte” în birourile de la Kremlin ca reacție la nesemnarea de către Moldova a noului Tratat Unional. Chiar și data declanșării conflictului armat de la Nistru nu era întâmplătoare, căci pe 2 martie 1992, la New York, se arbora Drapelul Republicii Moldova ca rezultat al admiterii țării noastre în Organizația Națiunilor Unite.

Autorul se referă pe larg la aspectele moral și politic ale conflictului armat, prezentând și detalii inedite în cronologia acestuia, dar și cu referire la suportul internațional, cu precădere al României, inclusiv logistic.

Urmează semnarea Convenției „Snegur-Elțin” de reglementare pașnică a conflictului armat, eforturile ulterioare pentru înlăturarea consecințelor lui. Situația post-conflict include problemele refugiaților și combatanților, acțiunile pentru eliberarea deținuților politici de la Tiraspol, pentru susținerea școlilor cu predare în română din stânga Nistrului.

În capitolul dedicat crizei găgăuze, autorul analizează rădăcinile acesteia, situația din momentul său de vârf legat de „voluntariada” de la Chișinău și dezamorsarea sa, adoptarea statutului special al Găgăuziei și formarea organelor de conducere locale.

Volumul III „Edificarea statului” (775 pagini; anul apariției 2013) își anunță conținutul chiar în titlu. Edificarea presupune

crearea și consolidarea statului. Autorul se referă cu amănunte aproape de manual la crearea atributelor și instituțiilor statale, la promovarea reformelor (democratică, politică, economică, financiară, socială, judiciară, constituțională), la eforturile pentru dezvoltarea științei, învățământului, ocrotirii sănătății, culturii, inclusiv vizând etniile conlocuitoare, precum și pentru înlesnirea revenirii la credința strămoșească. Capitole aparte sunt dedicate relațiilor interetnice, organizațiilor obștești și guvernamentale, combaterii corupției și criminalității.

Volumul IV „Republica Moldova și lumea” (764 pagini; apare în 2013) documentează și analizează procesul de recunoaștere și afirmare a țării în comunitatea mondială. Această documentare înseamnă fixarea amănunțită a datelor privind stabilirea relațiilor diplomatice cu fiecare țară în parte, vizitele oficiale, semnarea de acte bilaterale etc.

Un capitol aparte este consacrat admiterii Republicii Moldova în cele mai prestigioase organizații internaționale și colaborării în cadrul lor cu statele lumii. De menționat că, la momentul aderării la Consiliul Europei (iulie 1995), Moldova era considerată țara cu cea mai dezvoltată democrație dintre fostele componente ale U.R.S.S. (exceptând Țările Baltice), fiind candidatul nr. 1 pe lista de acceptare.

O importanță deosebită (ca volum și aprecieri) se acordă factorului american în dezvoltarea Republicii Moldova, relațiilor cu cele mai influente state europene – Germania, Franța, Marea Britanie. În arealul postsovietic sunt evidențiate relațiile cu Ucraina, Rusia, Țările Baltice.

Spațiul cel mai mare – 130 de pagini însoțite de multiple imagini – revine totuși relațiilor cu România. Capitolul respectiv este intitulat sugestiv „Regăsirea fraților”, fiind justificat și confirmat prin exemple de fraternitate adevărată din partea României în susținerea pe diverse planuri a Republicii

Moldova, de importanță deosebită fiind cel de afirmare în aspect mondial. Pagini aparte sunt dedicate relațiilor personale dintre președinții Snegur și Iliescu, soluționării în comun a problemelor mai delicate apărute pe parcurs. Tot aici este evidențiată cooperarea reciproc avantajoasă în diverse domenii, incluzând crearea de întreprinderi mixte, proiecte energetice, crearea condițiilor de infrastructură, dar și colaborarea spirituală, culturală și științifică. Autorul caracterizează realizările menționate drept „perioadă istorică importantă a renașterii neamului nostru”, subliniind că ele „au stat la baza deschiderii și apropierii dintre frați aparținând unuia și aceluiași spațiu spiritual comun, descendenți ai aceluiași neam, purtători ai acelorași tradiții”.

Volumul V „Economia de piață: primii pași” (514 pagini; apărut în 2013) este și el din categoria celor tematice, povestind despre demararea reformelor economice în aspect multidimensional: elaborarea și instituirea cadrului juridic adecvat, a cadrului economico-financiar, privatizarea, liberalizarea prețurilor, reformarea sistemului financiar-monetar și de credit, re tehnologizarea ramurilor economiei, aspectul social al reformelor. Tot aici ni se prezintă și detalii despre rolul aparte al organizațiilor creditor-financiare, al forumurilor economice de talie mondială și europeană, al experienței țărilor dezvoltate în activitatea privind liberalizarea economiei și trecerea sa la relațiile de piață.

Volumul VI „Presiunea tranziției” (626 pagini; apărut în 2013) cuprinde perioada ultimilor doi ani de președinție, marcați prin disensiuni între ramurile puterii, calamități naturale de proporții și declinul social-economic provocat de acestea. În anul electoral 1996 se intensifică atacurile, inclusiv la persoană, venite din partea conducerii Guvernului, chiar prin intermediul presei oficiale, de la Parlamentul agrariano-socialist. În contextul denigrărilor (și trădărilor) autorul acordă spații aparte de carte pentru „cazul

generalului Creangă”, „cazul Ion Druță” (aici analizând pe larg evoluția relațiilor sale cu scriitorul).

Radiografia campaniei electorale, incluzând susținerea masivă internă și internațională, căreia i-au fost contrapuse tehnologiile murdare și forțarea prin ele a pierderii alegerilor în turul doi al scrutinului, pune punct descrierilor la tema dată.

Volumul mai cuprinde reflecții despre Nicolae Costin și despre relațiile deosebite ale autorului cu poetul Adrian Păunescu.

Memoriile se încheie cu un post-scriptum dedicat vieții personale, familiei, prietenilor, pasiunilor, însoțit de fotografii inedite.

Întrucât memoriile, practic, au fost așternute pe hârtie în perioada ultimei guvernări comuniste (2001-2009), ele conțin și mai multe reacții la acțiunile și atitudinile concrete ale acesteia. Nespecifice acestui gen de scrieri, reacțiile date ale autorului nu doar întredeschid ușa laboratorului său de creație pentru cititor, ci completează reușit opera cu mărturii ce depășesc cadrul său cronologic.

Spiritul combativ în apărarea cuceririlor mișcării de eliberare națională, vizând, în primul rând, opțiunea democratică a parcursului european, este prezent ca un fir roșu în toate cele șase volume ale memoriilor. Cărțile primului Președinte al Republicii Moldova consolidează temeinic zidul cetății, constituind, de fapt, o cronică fidelă a istoriei noastre recente. Între copertele lor găsim nu doar adevărul despre acea perioadă zbuciumată, dar și dovada clară a faptului că Mircea Snegur nu și-a întrerupt niciodată mandatul său de Prim-Președinte.

Memoriile „Labirintul destinului” sunt editate de Fundația „Draghiștea”, cunoscută și datorită editării lucrării enciclopedice în 15 volume „Localitățile Republicii Moldova”, a mai multor monografii despre localități aparte.

Mircea Snegur – semnatar al Decretului prezidențial de fondare a Academiei de Administrare Publică

Tudor DELIU,
lector universitar, deputat
în Parlamentul Republicii Moldova

Nu voi fi înțeles corect dacă aș afirma că am reușit să lecturez cele 6 volume de memorii. Zic aceasta deoarece un atare gen de scrieri nu se citește ca pe un roman de aventuri, dar cu creionul în mână. Este necesar de a pătrunde în esența evenimentelor descrise, revenind, adeseori, la pagina anterioară pentru a mai reciti o dată un pasaj care face obiectul descrierii ulterioare.

Totuși am reușit să răsfoiesc cele 6 volume, citind printre rânduri și meditănd asupra multor evenimente care au fost trăite și de mine personal.

„Labirintul destinului”... O denumire cât se poate de reușită, deoarece întreaga noastră viață e un labirint cu uși ce se deschid, uși ce se închid. Încercăm să negociem drumul vieții cu noi înșine, luptând cu Minotaurii.

Labirintul vieții este destul de întins, cu multe curbe, urcușuri și coborâșuri. O viață întreagă ne ia încercarea de a găsi ieșirea, iar unii dintre noi așa și nu o mai găsesc.

Domnul Snegur încearcă să ne convingă prin aceste volume că, chiar dacă labirintul nu are ieșire, are sens și rezolvare. Pentru că ieșirea nu se găsește la sfârșitul alegerii, ci se construiește. Este necesar de știut cum și de înțeles ceea ce încă-ți pare labirint.

Pornind de la „Baștină și neam” în primul volum, trecând la euforia și zbuciumul independenței, la trezirea conștiinței naționale și primii pași spre construcția statalității, la demararea reformelor și trecerea la economia de piață, până la loviturile sub centură de la foștii prieteni și „Casa noastră - Republica Moldova.”

Este o muncă titanică, miile de pagini scrise sunt adevărate file ale istoriei contemporane ale statului Republica Moldova. Nu este o descriere alegorică, este o narațiune cu oameni reali. După cum menționează autorul, „eroii principali ai Memoriilor sunt oamenii pe care i-am cunoscut, pe care am avut marele noroc să-i simt alături în toate câte mi-a fost hărăzit să le trăiesc până acum”.

Demonstrând multă cumsecădenie, domnul Snegur nu a prea dorit să vorbească și despre acei, care în momentele de restriște au fugit în tufișuri, nu au dorit să-și asume responsabilitatea pentru unele decizii cruciale, adoptate în mod colectiv, pentru soarta Republicii Moldova. Mă refer la anul 1992, la războiul de la Nistru. Toți se vor eroi, dar nimeni nu a încercat să-și asume consecințele. Și dacă domnul Snegur și-a asumat responsabilitatea de a opri acel măcel, s-a încercat și se mai încearcă de a găsi acel țap ispășitor pentru faptul că nu s-a mers până la capăt. Interesant, unde era capătul? La satisfacerea unor orgolii, presupuse patriotice, dar cu tentă de dividende politice lansate de cei care, la acel moment, au preferat ascunzișul și nu prima linie sau

un pact de neagresiune, chiar dacă și cu unele cedări de moment, dar fără vărsări de sânge și pentru o eventuală stabilitate?

Personal, sunt participant la acel război, dar nu voi încerca să învinuiesc pe nimeni de aici, de acasă. Am plecat să apăr independența și integritatea țării, fără nicio recompensă, nici atunci și nici acum. Nu compensațiile și indemnizațiile și nici orgoliile personale trebuie să determine dragostea de țară.

Să revenim la Memorii. Sincer, nu prea sunt de acord cu o afirmație din volumul 6, precum că „cartea ce o țineți acum în mână apropie de ieșirea din „labirint”. Cred că aceste volume nu se referă doar la labirintul destinului domnului Snegur, e labirintul destinului Republicii Moldova.

Retic, as întreba: „Oare în acești 25 de ani de independență ne-a reușit să ieșim din labirint și să construim acea casă pre nume Republica Moldova? Minotaurul încă există, iar Ariadna așteaptă la capătul tunelului, dar, cu părere de rău, dosită după scheme croite prin cluburi nobile, fără o rază de lumină care să ne proiecteze calea, nu pentru a pleca, ci pentru a rămâne.

În final, aș vrea să menționez că materialul factologic din aceste volume poate servi ca material didactic la lecțiile de „Istoria românilor” cu referință la istoria contemporană a Republicii Moldova.

Felicitări, domnule Snegur, pentru aceste Memorii care trebuie să servească drept temă pentru acasă pentru actualele și viitoarele generații.

Istoria țării din prima sursă

Ion DULACHI,
director al Departamentului studii
superioare de master al Academiei de
Administrare Publică, doctor,
conferențiar universitar

Onorată asistență, colegi profesori și studenți, vin în fața domniilor voastre cu impresii profunde în urma lecturării unei părți din volumele pe care le avem în față, în calitate de cetățean, pedagog, cercetător.

Realizând un mic calcul aritmetic, am constatat că aceste șase volume de Memorii au înglobat 4426 de pagini și, dacă e să mergem mai departe, pe aceste pagini autorul, cu propria-i mână, a zugrăvit circa un milion și jumătate de cuvinte... Care este valoarea acestor cuvinte, cât adevăr se ascunde în ele?

În percepția omului simplu, Cuvântul scris a avut dintotdeauna o semnificație deosebită. Deseori, un articol de ziar era în stare să răstoarne situații, să decidă destine...

Constatăm, cu regret, că încrederea de odinioară în cuvântul tipărit a fost compromisă de mizeria și noroiul propagandistic care se simt pe paginile editorialelor la ei acasă.

Care este valoarea acestor circa un milion și jumătate de cuvinte prin care autorul vine să depene ghemul propriului destin de la începuturi și până în zilele noastre, alegând și potrivit culorilor firului pe măsura mesajului cu care vine spre cititor?

Vin aceste mărturii să facă lumină în istoria țării sau, dimpotrivă, caută să justifice erorile și inconsecvențele activității de guvernare?

Evident, genul memorialistic este unul subiectiv și tentația de a prezenta lucrurile doar prin prisma unei optici favorabile autorului este foarte mare, din aceste considerente este foarte importantă, în aprecierea veridicității informației, și opinia specialiștilor și persoanelor care au cunoscut evenimentele despre care scrie autorul, aceasta fiind probată cu surse documentare.

De fiecare dată când la orele de curs dezvăluiesubiectulconstituirii noilor instituții publice, în special, cea a Președinției, sunt întrebat de studenți dacă despre cele relevante este scris undeva. Răspunsul este afirmativ, urmat fiind de mai multe surse din care se pot documenta cei interesați. Avem un număr mare de studii consacrate istoriei țării, începând cu declararea Independenței. Și totuși azi asistăm la un eveniment inedit. Lansarea volumelor de Memorii ale primului Președinte al Republicii Moldova dl Mircea Snegur. După cum deja am menționat, am reușit să mă documentez doar cu o scurtă perioadă descrisă în aceste volume, însă sunt gată să semnez sub fiecare pagină, asumându-mi partea de responsabilitate pentru cele scrise. Citind, aveam impresia că-mi exprim eu gândurile și trăirile acelor timpuri deloc simple. Desigur, multe lucruri le-am aflat pentru prima dată din aceste opere și, cu adevărat, nici nu aveam de unde să le cunosc. Însă precizia cu care este evocată starea de spirit a națiunii denotă o trăire comună a evenimentelor chiar dacă fiecare dintre noi avea propria temperatură de fierbere.

Relațiile dintre oameni au fost și sunt dintotdeauna determinate de două tendințe contrare – de prietenie și confruntare. În varianta de compromis apare colaborarea. Cum să găsești acel echilibru în descrierea unor relații de colaborare peste ani,

păstrând adevărul, dar și omenescul din noi. Operele pe care le avem în față prezintă un model în acest sens. Autorul a dat dovadă de înaltă inteligență, tact și delicatețe atunci când a fost nevoit să scrie despre unele relații deloc simple cu foștii colegi.

Cu mare satisfacție constat, precum este și firesc, ca Memoriile să conțină mai multe nume care, ulterior, au devenit notorii din diferite perspective. Pentru mine, memoriile prezentate azi constituie un deosebit prilej de a menționa doar două nume pe care le-am cunoscut în calitate de profesori și care au avut cea mai activă implicație în opera de renaștere națională, aceștia fiind Rectorul de atunci al Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă”, Președintele Comisiei de elaborare a legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite, dl Ion Borșevici, și militantul readucerii alfabetului latin la el acasă, profesorul Ion Buga, care, cu articolul – bombă „Un alfabet – o limbă”, a declanșat vaste dezbateri publice.

Acceptarea unei funcții supreme în stat în condițiile unor schimbări radicale, pe toate dimensiunile - politică, economică și socială - cu un diferend inspirat care a atins cote maxime de tensiune, soldate cu victime umane, presupune mult curaj, curaj întemeiat pe o înțelegere a răspunderii asumate pentru un viitor necunoscut.

Dacă acceptarea înaltei funcții de Președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești a fost precedată de anumite rezistențe pe interior, apoi participarea la scrutinele prezidențiale ulterioare au fost niște manifestări ale unui politician matur care și-a asumat totalmente responsabilitatea pentru destinul țării în momente cruciale.

Dacă e să încercăm să caracterizăm parcursul mandatului de Președinte, care i-a revenit dlui Mircea Snegur, l-aș aprecia ca unul extrem de dificil. Toate acestea le aflăm din acea radiografie a evenimentelor și a încercărilor la care a fost pus tânărul stat și conducerea acestuia, care pe lângă con-

străngerile externe se mai confrunta și cu satisfacerea unor ambiții de lider pe interior. Lucruri pe care le aflăm din aceste memorii.

În încheiere, aș reveni la expresia: „Dumneata ești doar un simbol al puterii, iar eu sunt șeful puterii executive”, care aparține șefului guvernului de atunci, domnului Mircea Druc, și care a servit ca punct de pornire pentru revizuirea legii privind alegerea

Președintelui. Azi, după circa 25 de ani de la acele zile, consider că expresia Președinte - simbol se asociază cu înaltele valori: națiune, stat, independență.

Să ne trăiți, domnule Mircea Snegur, primul Președinte al Republicii Moldova, și să aduceți pe mesele studenților și în fiecare casă istoria țării din prima sursă.

Activitatea parlamentară în memoriile „labirintul destinului” de Mircea Snegur

Iurie ȚAP,
doctorand, Academia de Administra-
re Publică, deputat în Parlamentul
Republicii Moldova

Îmi face o deosebită plăcere să fiu prezent la acest eveniment important de aici, organizat de Academia de Administra-re Publică.

Aș vrea să încep cu o întâlnire care a avut loc la începutul anului 1991 și la care a participat Președintele Mircea Snegur cu cei 7 deputați aleși din raionul Florești, circumscripția respectivă, cum, de altfel, practica Domnia sa, fiind un stil al său de lucru. Acea întâlnire am prezidat-o eu, fiind atunci vicepreședinte al comitetului executiv raional Florești. Mai apoi, Ion Țurcanu, care atunci era deputat în Parlamentul Re-

publicii Moldova și președinte al Consiliului raional Florești, mi-a spus că Președintele Snegur l-a întrebat: „Dar cine este băiatul acesta?”

Stimați colegi! De fapt, „Labirintul de-
stinului”, din punctul meu de vedere, este o carte foarte importantă. Și o spun nu de aceea că participăm la acest eveniment. Voi încerca să demonstrez aceste lucruri. Președintele Mircea Snegur este persoana care, în virtutea circumstanțelor, s-a aflat la baza constituirii statului modern - Republi-ca Moldova. Or, în calitatea sa de Președinte al Sovietului Suprem, ulterior Președinte al Parlamentului și al țării, a fost cel care cu mâna lui a redactat aceste volume, făcând trimitere, după cum spune autorul, la multe documente, precum ar fi Declarația de Su-veranitate a Republicii Moldova, Decretul cu privire la putere, Decretul priv-ind Independența Republicii Moldova, respectiv, Constituția din 1994. Primele trei documente s-au aflat la baza Constituției, așa cum spune M. Snegur în primul volum. Și, de fapt, aceasta este istoria modernă a țării noastre. Putem vedea un punct de vedere al unui om, al unei personalități, care a văzut din inte-rior, a făcut și știe ce spune.

Mie-mi este, într-un fel, simplu, că, în virtutea circumstanțelor, am activat în acea perioadă și astfel l-am văzut pe Președintele Mircea Snegur în acțiune. Și aici aș vrea să spun un lucru care

iarăși vorbește despre stilul de lucru la începutul anilor '90. Astăzi, cu regret, problemele limbii, dar și ale simbolurilor de stat - Drapelul, Imnul de Stat - căci Președintele Snegur se referă și la aceste valori naționale foarte importante, au rămas ca la începutul anilor '90.

La începutul anilor '90 a fost efectuat un control privind respectarea legislației lingvistice conform Legii din 31 august 1989 „Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul R.S.S.M.” Și e foarte important că în urma acestui control mulți demnitari de stat au fost sancționați foarte dur.

Eu cred că veți înțelege și sub aspectul omului de stat, dar foarte important și ca patriot, pentru punerea în practică a politicii de descentralizare, pentru că astăzi și la acest compartiment noi stăm foarte prost.

Aceasta este foarte important pentru cei care sunt aici. Este important pentru politicieni, pentru că dacă veți citi atent, veți vedea că Președintele Snegur se gândea atunci, în 1991, cât de importantă este reforma descentralizării puterii și responsabilitatea administrației publice locale. Veți vedea că proiectul de lege a fost examinat în Parlament după 8 luni de zile. M-a impresionat foarte mult, Domnule Președinte (aceasta chiar n-am știut-o), de câte ori spuneți că ați fost în Parlament. Președintele mergea în Parlament și în luările sale de cuvânt argumenta, insista asupra necesității adoptării acestei legi.

Or, dacă politicianul de atunci înțelegea lucrurile, dacă reforma descentralizării ar fi fost promovată, acum Moldova ar fi fost hăt departe. Deci descentralizarea puterii sau a statului Republica Moldova, care conform Constituției este un stat unitar, era necesară, dar descentralizarea așa și n-a fost pusă în aplicare.

Astăzi, după 25 de ani, este foarte importantă această carte și sub aspectul ca politicienii să învețe lecțiile istoriei.

Domnul rector spunea că, dacă nu cunoști istoria și dacă nu o respecti, riști să repeți greșelile. Riști să nu construiești viitorul. Iată de ce, stimate Domnule Președinte, eu apreciez această lucrare „Labirintul destinului” care este foarte importantă pentru ca noi să înțelegem, să analizăm greșelile comise, să învățăm lecțiile pentru că este normal ca fiecare generație să țină cont, să învețe lecția, cum spunem noi, pentru a avansa mai repede.

Dacă Memoriile „Labirintul destinului” n-ar fi fost scrise, urma să fie scrise. De aceea, Vă transmitem felicitări pentru această lucrare. Este foarte importantă, este o carte scrisă de un om cu suflet mare. Începe cu copilăria și se încheie cu familia. Și aici aș vrea să fac o precizare. O cunosc foarte bine pe dna Natalia Gherman, fiica Președintelui Snegur, una dintre puținii miniștri foarte bine pregătiți. Dumneaei este un mare profesionist. A concurat la funcția de Secretar General al ONU și a avut o prestație bună, fiind foarte apreciată în comunitatea europeană și în plan internațional.

Spun și lucrul acesta. De ce? Atunci când la cârma țării vor fi politicieni bine puși la punct la nivel local și, ceea ce e mai important, la nivel central, atunci Republica Moldova va ajunge acolo unde trebuie să depășească cu bine acel labirint despre care scrie domnul Președinte Mircea Snegur.

De aceea Vă îndemn pe toți să lecturați aceste volume de Memorii „Labirintul destinului”. Eu, de asemenea, voi avea multe de învățat din această lucrare, pentru care Vă mulțumim mult, dle Președinte Mircea Snegur, pentru ceea ce ați făcut. Dumnezeu să vă întărească. Mulți ani înainte.

Memoriile „Labirintul destinului” de Mircea Snegur – operă memorialistică de certă valoare documentară și artistică

Mihai MANEA,
șef Secție activitate editorială,
Academia de Administrare Publică

Sunt onorat și măgulit de faptul că am posibilitatea de a spune astăzi câteva cuvinte despre personalitatea Primului Președinte al Republicii Moldova, Doctor Honoris Causa al Academiei de Administrare Publică, dl Mircea Snegur, și despre impresionanta sa lucrare – Memoriile „Labirintul destinului”.

Providența a dispus ca ambii să ne naștem la o distanță nu prea mare de ani în două sate apropiate unul de altul – Trifănești și Băhrinești din raionul Florești.

Prin anii 1961-1963, dl Mircea Snegur deveni agronom-șef, apoi președinte al colhozului „Puti k komunizmu” din satul nostru.

Doresc să menționez faptul că chiar de la această vârstă fragedă de 23-25 de ani dl Mircea Snegur s-a dovedit a fi nu numai un excelent organizator al producției agricole, un foarte bun specialist în agricultură, dar și un mare cunoscător și îndrăgostit de sufletul țaranului, de munca lui grea și isto-

vitoare. Nu era om în gospodărie care să i se fi adresat Dumnezeului cu o durere și pe care să nu-l fi ascultat, să nu-l fi înțeles și să nu-l fi susținut și ajutat.

În acest timp eu devenisem student la Universitatea de Stat din Chișinău. Vroiam să devin jurnalist. Scriam la ziarul raional „Drapelul Roșu”, la ziarele republicane „Tinerimea Moldovei”, „Moldova Socialistă”, „Cultura”. Am scris și despre satul și colhozul nostru, nu l-am trecut cu vederea nici pe dl Mircea Snegur. Primul articol în viața mea l-am publicat în primăvara anului 1961, când eram în clasa a VIII-a. În satul nostru a fost dată în folosință o Casă de cultură mare și spațioasă, care se construia deja de 10 ani de zile și nu o puteau termina. Dar cum a venit dl Mircea Snegur în fruntea colhozului, Casa de cultură în mai puțin de un an de zile a și fost deschisă. Cu această ocazie în sat a sosit și a prezentat un concert extraordinar Ansamblul „Joc” cu legendarii Spiridon Mocanu, Ion Furnică, Gheorghe Forțu și alții.

Îmi amintesc, că, odată, vara, după anul II de facultate, lucram ca șef al secției agricole a ziarului raional și aveam nevoie urgentă de un reportaj de la seceriș, pe care mi-l comandase ziarul republican „Tinerimea Moldovei”. Am venit în gospodărie, m-am deplasat cu o mașină, care transporta cerealele la fățare, spre un lan de grâu, unde lucrau combinele. Pe președintele Snegur l-am găsit la volanul unei combine, el înlocuindu-l pe un mecanizator care se îmbolnăvisese. Am urcat și eu pe combină și așa, din mers, l-am intervievat pe președintele gospodăriei. Peste o zi, reportajul apărui în prima pagină a ziarului „Tinerimea Moldovei”, având și un titlu pe măsură – „Spicul Bahrinului” (așa se numea dealul, de pe care se strângea recolta, - Bahrin).

Un alt caz, pe care l-am memorizat, a avut loc în vara anului 1965. Eram în vacanță, lucram în calitate de corector la ziarul raional din Florești. Tineretul din sat murea de urât în zilele de odihnă, căci în afară de niște dansuri chinuite, pe care le organiza directorul Casei de cultură cântând la acordeon, nu se făcea mai nimic. Ne-am adunat noi, vreo câțiva studenți, și ne-am gândit, ce am putea face, ca să mai dezmoțim activitatea culturală din sat. Am chibzuit, am schițat chiar un plan și ne-am dus cu el la președintele colhozului, Mircea Snegur, noi nici nu știam că cu astfel de probleme urma să ne adresăm secretarului organizației de partid din gospodărie, Mihail Aleksandrovici Glușkov. Dumnealui ne primi cu cea mai mare plăcere, unde mai pui că era și el încă foarte tânăr, având doar 25 de ani.

- Aveți un plan foarte bun, măi băieți, - ne îmbărbătă el, corectând câte ceva din el. - Aveți întreaga mea susținere. Dați-i bătaie. Cred că pe la mijlocul lui august vom putea invita sătenii la Casa de cultură. Dacă veți mai avea nevoie de ceva, intrați, nu vă rușinați.

Și ne-am apucat de lucru. Ne gândeam să organizăm o întâlnire a studenților cu satul. Am convocat studenții din satul nostru care-și făceau studiile la Chișinău, Leningrad, Kiev, Bălți, Tiraspol, Soroca, precum și în alte orașe din țară și din republică, am mai antrenat o parte din tineretul din sat și din localitățile învecinate – Mărculești, Lunga, Prajila, Vărvăreuca etc. Cu câteva zile înainte de eveniment am afișat vreo câteva anunțuri prin sat, deși localnicii știau deja de pregătirile de la Casa de cultură, care aveau loc zilnic de dimineață până seara târziu. Astfel că duminică, 22 august 1965, la Casa de cultură din Băhrinești, raionul Florești, a avut loc o suită de manifestări, legate de întâlnirea studenților cu satul cu genericul „Studenție, studenție, ce frumoși sunt anii tăi!”

În primul rând, noi, studenții, am raportat sătenilor, cum ne merg treburile la

învățătură, apoi președintele Snegur, vreo câțiva specialiști principali, conducători de brigadă și fruntași în producție au informat publicul despre succesele lor din prima jumătate de an. După aceasta, în fața Casei de cultură a avut loc dezvelirea unui obelisc în cinstea sătenilor care au căzut cu moarte de erou în cel de-al Doilea Război Mondial, pe el fiind înscrise numele consătenilor noștri-martiri. În continuare, studenții au prezentat un bogat concert de muzică și dansuri populare. Întâlnirea din ziua aceasta a luat sfârșit cu o „șezătoare”, în cadrul căreia au fost omagiați cei mai buni și mai gospodari oameni din sat, președintele gospodăriei dl Mircea Snegur adresându-le cele mai frumoase și mai sincere cuvinte de mulțumire pentru munca depusă, înmânându-le și cadouri de preț. Seara s-a încheiat pe după miezul nopții, tineretul participând la diferite concursuri, dansuri etc.

Trebuie să vă mai spun, că după aceea, aproape în fiecare seară, noi concertam prin satele raionului, președintele colhozului punându-ne la dispoziție mijloace de transport pentru a ne putea deplasa.

Peste un an de zile, la redacția ziarului „Tinerimea Moldovei” sosise o scrisoare de la sudul republicii, în care un grup de studenți se văicăra că în sat este trist de tot și nu au unde își petrece timpul liber. Un corespondent a sosit la noi și a pregătit o pagină de ziar, în care relatea, cum studenții din satul nostru știu a-și organiza odihna, dându-ne drept exemplu pentru tinerii din satul respectiv, dar și pentru cei din alte localități ale republicii. Au trecut mulți ani de atunci, dar tradiția aceasta mai dăinuiește și azi în satul nostru, dar și în alte localități din republică.

Dragi prieteni! Memoriile politice se bucură de o popularitate tot mai mare la noi în republică, iar cele mai reușite mostre devin chiar adevărate best-seller-e. Volumele semnate de dl Mircea Snegur, „Labirintul destinului”, constituie, indubitabil, un fenomen rar și unic al cuvântului

publicistic de la noi și consider că vor completa cu demnitate, dacă nu se vor situa chiar în primele rânduri ale seriei de lucrări de acest gen literar. Specificul și importanța acestei lucrări constau în faptul că autorul lor este, după cum am menționat, domnul Mircea Snegur, primul Președinte al statului Republica Moldova.

Memoriile „Labirintul destinului” prezintă o panoramă istorică desfășurată a Republicii Moldova independente pe parcursul unei perioade importante de timp, reflectând un imens volum de evenimente, fapte și procese la care autorul a fost un participant și chiar un inițiator și un organizator activ.

Din cele ce se conțin în această lucrare putem trage concluzia despre rolul pe care l-a jucat dl Mircea Snegur în calitate de lider politic nu numai al Moldovei independente, dar și pe plan regional, ba chiar și mondial.

Dl Mircea Snegur a fost și mai rămâne un adevărat lider politic, un autentic lider național. Pe mine, în special, m-au frapat întotdeauna fermitatea, înțelepciunea și independența Dumnealui, mai ales, în fața prejudecăților și a dogmelor. Modestia și bunătatea Domniei sale sunt unele dintre calitățile sale rar întâlnite, de care, din păcate, au fost văduviți ceilalți Președinți și interimari ai Republicii Moldova.

Nimic nu poate înălța și apropia atât de mult sufletele omenești, cum face lucrul acesta Cartea, o Carte cu adevărat bună. Sunt ferm convins, că Memoriile „Labirintul destinului” nu vor lăsa indiferente inimile tuturor oamenilor adevărați, căci ele țin de acel fundament spiritual, pe care poporul moldovenesc este așezat astăzi și se va mai afla încă multe secole înainte, cu toate încercările și intemperiiile vieții, la care este supus. Oamenii noștri politici au extins cu mult frontierele economice și vamale ale țării noastre, iar operele de felul celor prezentate astăzi sunt capabile să extindă hotarele sufletului omenesc. Iar aceasta

este o misiune și o cauză măreață, cărora dl Mircea Snegur le slujește de o viață cu toată dăruirea brațelor, a minții și a sufletului său.

Aceste Memorii ale dlui Mircea Snegur, intitulate sugestiv „Labirintul destinului”, constituie o adevărată sagă și desemnează o specie literară cu totul și cu totul deosebită. Saga atinge în unele cazuri (cum ar fi, de exemplu, „Memoriile” dlui Mircea Snegur) dimensiuni impresionante și tratează evenimente desfășurate de-a lungul mai multor generații.

Joia trecută, hebdomadarul „Literatura și Arta” a publicat un articol de proporții semnat de cunoscutul ziarist și scriitor Tudor Țopa, consacrat serialului de Memorii „Labirintul destinului” de Mircea Snegur. „Prin sânge și dăruire, menționează autorul, Mircea Snegur a lăsat moștenire generației de azi și celor care ne urmează o Epopee literară documentară de epocă”.

Opera dlui Mircea Snegur este atât de expresivă și pregnantă prin limbajul său și atât de impunătoare prin factajul istoric utilizat, încât pune totalmente în umbră tentativele cu totul modeste de a înșira pe hârtie unele însăilări infantile despre viața și activitatea unor personaje din aceeași istorie modernă a Țării Moldovei.

Pentru această operă monumentală dl Mircea Snegur demult ar fi meritat să i se acorde titlul de doctor habilitat în științe istorice sau politice, cel de membru titular al Academiei de Științe a Moldovei sau de membru de onoare al Academiei Române, precum și să devină laureat al Premiului Național al republicii. Forurile noastre științifice și de stat ar săvârși, astfel, desigur cu o regretabilă întârziere, un act de mare echitate și curaj față de persoana și personalitatea dlui Mircea Snegur, care a vegheat neclintit la leagănul independenței și democrației în Republica Moldova.

Vă mulțumesc.

Aspecte ale activității administrației publice în Memoriile „Labirintul destinului”

Nighina AZIZOV,
doctorandă, Academia
de Administrare Publică

Sunt onorată să particip astăzi la un astfel de eveniment de importanță majoră atât pentru societatea noastră cât și pentru mediul academic, eveniment dedicat prezentării Memoriilor „Labirintul destinului” scrise cu multă dedicație de către primul Președinte al Republicii Moldova, Excelența Sa domnul Mircea Snegur, Doctor Honoris Causa al Academiei de Administrare Publică.

Vin, întâi de toate, cu un mesaj de felicitare cu prilejul zilei de naștere, pe care Domnul Președinte a marcat-o săptămâna trecută, dorindu-i multă sănătate și prosperitate, realizări frumoase în continuare și bucurii de la oamenii dragi.

Citind memoriile Domniei Sale, am înțeles, o dată în plus, cât de complicat a fost să guvernezi un stat care era la început de cale în procesul de construcție și democratizare. Și aici mă refer la modul în care Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, parte a lagărului socialist, a devenit statul Republica Moldova, un stat independent și suveran. Este de apreciat modul în care poporul s-a mobilizat și a reușit să identi-

fice și să propulseze un lider-pionier din mulțime și cum acel lider și-a asumat cea mai mare responsabilitate a vieții sale: cea de a servi țara și de a pune bazele juridice, sociale, economice și culturale ale statului Republica Moldova. Datorită acelei decizii astăzi avem un stat democrat, dar și un stat încă departe de a fi perfect.

Când statul Republica Moldova nu avea niciun an de zile, domnul Președinte Snegur împlinise 50 de ani, o vârstă care îmbina tinerețea cu experiența, o vârstă care excela prin decizii calculate, prin gânduri frământate întru binele acestui popor și prin curaj - curajul de a prelua puterea și de a participa direct la făurirea unui nou stat.

Chiar dacă școală de președinți nu există, protagonistul nostru a reușit să fie un președinte de țară dintre cei mai buni.

Odată cu declararea Independenței, pe 27 august 1991, Republica Moldova a devenit un stat recunoscut la nivel mondial, care a stabilit relații diplomatice cu alte țări, a dezvoltat relații de colaborare și parteneriate de lungă durată cu cele mai importante organisme internaționale, de suportul cărora ne bucurăm și acum la nivel de dezvoltare de politici, asistență financiară și de bune practici și experiențe. Citez: „Independența Țării este sinonimă cu Libertatea Poporului... Independența țării noastre nu este o întâmplare, nu se datorează unui fericit concurs de împrejurări, cum ar încerca unii să prezinte astăzi lucrurile...” Acest citat ne trezește emoții și ne pune pe gânduri.

De rând cu democratizarea societății, are loc reformarea radicală și haotică, pe alocuri, a tuturor sistemelor din societate, astfel administrația publică fiind parte componentă a acestor metamorfoze complicate. Rolul administrației publice, transparentizarea activității la nivel local, influența politicului asupra administrativu-

lui, structura viitorului model administrativ al Republicii Moldova sunt doar câteva dileme despre care ne mărturisește primul Președinte Snegur în lucrările Dumnealui.

Referindu-ne, în particular, la dezvoltarea cadrului legal cu privire la administrația publică locală și centrală, în Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994 au fost incluse principiile de bază ale administrației publice locale, organizarea administrativ - teritorială, modul de formare și activitate a autorităților publice locale (sate și comune), urbane, raionale, precum și formula legislativă de atribuire a unor forme și condiții speciale de autonomie a localităților din stânga Nistrului și a unora din sudul republicii conform statutelor speciale adoptate prin legi organice.

Mai mult ca atât, structura sistemului administrației publice locale a fost determinată prin Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, adoptată de Parlament la 7 decembrie 1994 și promulgată prin Decretul Președintelui Snegur la 4 ianuarie 1995. Această lege pune bazele cadrului juridic al organizării administrativ-teritoriale a Republicii Moldova. De asemenea, legea menționată determina principiile organizării și unitățile administrativ - teritoriale concrete, modul formării și desființării acestor unități, precum și mecanismul modificării hotarelor lor.

La acea etapă, întrebarea numărul unu la care era nevoie de un răspuns prompt și corect era: cum vor asigura politicienii activitatea autorităților publice în scopul realizării sarcinilor și funcțiilor statului în interesul general al societății? Cum va asigura administrația publică realizarea puterii politice, sub aspect executiv? Atunci când ești pus față în față cu o anumită provocare, fiind un om de stat, apelezi la izvoare, adică la știință și la soluțiile pe care știința le poate oferi. În acest sens, odată cu dezbaterile lansate cu privire la modul de organizare administrativ-teritorială a noului stat, rolul

oamenilor de știință, rolul practicienilor și al funcționarilor publici a fost decisiv.

Aici menționez importanța seminarului republican desfășurat la Academia de Administrare Publică pe 6 iulie 1995 „Reforma administrării publice – operă a întregii națiuni”, eveniment din șirul acțiunilor dedicate perfecționării organizatorice a administrației publice locale, scopul căruia era crearea unei platforme largi pentru discuții legate de profesionalizarea funcționarilor publici, de descentralizarea reală a funcțiilor în teritoriu, inclusiv elaborarea unui alt concept - și anume cel al reformei administrației, în baza modelelor europene.

Un alt subiect extrem de important la care se încerca identificarea soluțiilor ținea de îmbunătățirea legii despre alegerile locale. Citez: „Ce fel de stat democratic bazat pe drept construim noi, dacă 10 la sută din primari erau numiți și nu aleși?..” or „la modul general, reforma administrației publice urma s-o transforme într-o rețea de instituții care să nu domine și să țină sub control populația, compartimentele sociale, ci, dimpotrivă, să le ofere servicii de care aveau și au nevoie zilnic...”

Sinceri fiind, dezbaterile și dialogul privind modul în care să funcționeze administrația publică din Republica Moldova sunt actuale ca niciodată. Din punctul meu de vedere, calitatea, vocalitatea, transparența și robustețea unei puteri locale sunt temelia unui stat. Descentralizarea reală și asumarea de responsabilități sunt elemente care dezvoltă și consolidează structura în baza căreia statul prosperă.

Grație eforturilor constante depuse la acea etapă în procesul de edificare și construcție a statului, la cei 25 de ani ai săi, Republica Moldova a înregistrat multe realizări, dar se confruntă încă cu multe provocări și este într-un proces de plină transformare.

Fiecare dintre noi are opinii diferite pe marginea unui anumit subiect și acest lucru

este normal. În știință sau în viața de zi cu zi, dialogul cu referire la modul în care trebuie dezvoltat sistemul administrației publice locale și centrale, inclusiv la această etapă de cumpănă, este extrem de important.

Lecțiile trebuie învățate și acest prilej ni-l oferă Memoriile „Labirintul destinului”. Sunt evenimente la care trebuie să acordăm mai multă atenție, lucruri care s-au făcut bine, dar mai avem provocări la care încă trebuie să lucrăm insistent și sistematic, împreună. Recitind discursurile Domniei Sale din Memorii, parcă mă regăsesc în enunțurile, cugetările și, poate, îngrijorările care îl frământau la acea etapă. Citez: „Un stat nu poate fi edificat în baza unor idei ce generează scindarea și polarizarea societății... Spre regretul nostru, forțele apărute pe arena politică a republicii după căderea sistemului totalitarist s-au divizat în trei grupuri principale cu diferite viziuni asupra viitorului fostei R.S.S.M. E vorba de adepții statalității R. Moldova, de mișcarea unionistă și de susținătorii ambițiilor pro-imperiale...” (extras din alocuțiunea din 29 martie 1994, ținută în cadrul primei ședințe a Parlamentului nou ales, după alegerile anticipate din 27 februarie 1994).

Memoriile oferite cu atâta lux de amănunte mă fac încredincioasă că toate deciziile asumate la o anumită etapă a vieții sunt cu impact pe termen lung. Și aceste decizii trebuie să fie responsabile. Sunt texte care aduc omagiu diplomaților, politicienilor iscusiți, cetățenilor care au avut un rol crucial în istoria edificării statului

nostru, oameni de artă, funcționari publici care au servit țara necondiționat.

Stimate dle Președinte, știu că ați fost criticat pentru anumite decizii, pentru alte decizii ați fost lăudat, și acest lucru este normal. Dar ceea ce mai știu, este că de fiecare dată ați vorbit deschis despre orice problemă, ați consultat colegii Dvs. și echipa și ați fost extrem de atent la detalii. Dar în tot acest răstimp V-ați asumat și multe riscuri. Cel puțin, în accepțiunea mea, liderii care nu-și asumă riscuri pentru mine nu sunt lideri.

Deciziile, chiar dacă uneori sunt nepopulare, trebuie să dea roade pe termen lung. Eu pot să afirm doar că primul Președinte al Republicii Moldova, din punctul meu de vedere, a fost cu adevărat un Președinte bun, un Președinte al tuturor cetățenilor, un Președinte care și-a sacrificat ani buni pentru ca astăzi să avem o Constituție, instituții ale statului funcționale și încă o speranță că mai putem schimba ceva în acest stat. Și la această etapă, modernizarea administrației publice reprezintă un imperativ. Dar cel mai important este că îmi doresc ca politicienii să înțeleagă pe deplin procesul administrativ, cum se dezvoltă și ce efecte poate avea dacă mecanismele sunt organizate corect și eficient. Memoriile sunt scrise „cu penița” pentru a oferi, o dată în plus, acele informații importante și acele cugetări simple, dar pline de înțeles, care ne pot marca și schimba ulterior viața.

Dragostea de țară și de neam – pilon fundamental al Memoriilor „Labirintul destinului”

Pe parcursul a sute de ani, scrierile memorialistice au deținut un rol esențial în reconstituirea specificului unei epoci, în recrearea spațiilor istorice, constituind baza și esența unor fapte și trăiri pe care le desăvârșesc prin scrieri protagoniștii.

Memoriile diferiților subiecți ai istoriei, aparținând domeniului „literaturii subiective”, conțin elemente comune, dar și deosebiri structurale, determinate de conținutul lor, de modalitățile specifice de realizare, de natura aparte a viziunii pe care o proiectează asupra fap-

Oleg GRAUR,
doctorand,

Academia de Administrare Publică

telor și împrejurărilor de viață evocate.

În Republica Moldova, sunt puține personalități care și-au expus experiența și trăirile proprii în memorii.

Memoriile primului Președinte al Republicii Moldova, dl Mircea Snegur, conturate în forma unui dialog între generații, care i-au monopolizat peste 10 ani de activitate științifică, au generat puternice pasiuni în rândul generațiilor de politicieni, oameni de știință, funcționari publici, masteranzi și doctoranzi.

Colecția din 6 volume intitulată profund „Labirintul destinului” este de o însemnătate inedită pentru știința națională și reprezintă o valoare de neestimat pentru societatea umană.

Consider că scrierile memorialistice ale Domniei sale sunt importante, deoarece creează un contur asupra prezentului și viitorului, sursă de inspirație pentru guvernanți și funcționari publici în chestiuni referitoare la devenirea și afirmarea ca stat independent a Republicii Mol-

dova, problemele și erorile guvernărilor istorice, și nu în ultimul rând, etapele democratizării, reformele și dezvoltarea relațiilor internaționale.

Pe lângă valoarea documentară a scrierilor, descoperim cu toții în aceste 6 volume o îmbinare reușită dintre fapte exacte și talentul autorului de a povesti, acestea ne ajută să înțelegem o perioadă zbuciumată a istoriei statului nostru, la care nu toți am fost martori, și pe care nu o putem cunoaște detaliat, mai ales atunci când lipsesc sursele primare, adică documentele de arhivă.

Chiar dacă unele fenomene istorice privind guvernările din primul deceniu al independenței sunt accesibile publicului, aceste surse sunt incomparabile cu cronicile de conținut uman, care prezintă cititorului trăiri veridice, experiențe ale autorului, asociate unor regimuri politice, determinând cititorul să empatizeze cu experiența autorului.

Evident că pentru cercetătorii domeniului administrării publice respective memorii trebuie coroborate și cu alte surse, reieșind din considerentul că memoriile în sine aparțin domeniului literaturii subiective.

Din această perspectivă se remarcă faptul că prezentele scrieri sunt prezentate de autor cu o fidelitate clasică față de popor și statul Republica Moldova și sunt grandioase în felul său pentru că cuprind autenticitatea vieții pe diferite dimensiuni (politică, administrare publică, cultură, educație).

Aceste scrieri aparțin, în primul rând, istoriei, dar nu se limitează la aspectul acesta, ele încorporează și o altă valoare care o depășește cu mult pe cea documentară.

Probleme de edificare a statalității în Memoriile „Labirintul destinului”

Andrei VOICA,
masterand,
Academia de Administrare Publică,
Relații internaționale

Domnule Președinte, Domnule Rector, stimată asistență, sunt deosebit de onorat să fiu prezent aici, la acest eveniment special.

Palma de pământ pe care am moștenit-o de la străbuni este leagănul familiilor noastre. O sursă constantă de energie și pace sufletească. Pe parcursul timpului, Moldova a înfruntat mai multe provocări. Totuși am avut la cârma statului personalități deosebite care au depus toate eforturile pentru a proteja credința în Dumnezeu, limba noastră, datinile strămoșești și lupta pentru libertate. Un exemplu în acest sens este primul Președinte al Republicii Moldova, Domnul Mircea Snegur. Dl Președinte a demonstrat de fiecare dată tărie de caracter, iubire de patrie și neam.

A avut rolul fundamental în proclamarea independenței statului. Datorită Dumnealui putem spune cu încredere că s-a făcut dreptate și poporului nos-

tru. În perioada imediat următoare după proclamarea independenței Republicii Moldova, Mircea Snegur a ținut un discurs în fața celor prezenți în Piața Marii Adunări Naționale și a spus deschis că ne așteaptă un drum lung și anevoios, dar urmează să facem față tuturor intemperieiilor cu dârzenie și tenacitate.

Chiar dacă la acea vreme clasa politică nu era pregătită să consolideze statul în mod expres, Președintele și-a asumat responsabilitatea de a înlăptui visul poporului nostru și a zidit un stat independent în cadrul căruia fiecare cetățean să se simtă ocrotit și respectat. Sarcinile aparent utopice care au fost înaintate în acele vremuri complicate au fost îndeplinite într-un interval de timp potrivit, cu încredere și dăruire de sine. Cu susținerea Parlamentului, au fost implementate reforme democratice în sfera economică, politică, financiară, socială, judiciară, constituțională etc.

Mircea Snegur a avut un rol fundamental în consolidarea societății de la acea vreme. Au fost create condiții propice pentru dezvoltare, în măsura posibilităților au avut loc reforme vizibile în astfel de domenii, cum ar fi știința, învățământul și cultura. Toate aceste eforturi conjugate au avut drept scop construirea fundamentului politicii coerente promovate de Președintele Mircea Snegur în scopul edificării unui stat democratic de drept cu o economie de piață liberă. Dumnealui a depus toate eforturile pentru dezvoltarea statalității și, cu siguranță, i-a reușit. Datorită Dumnealui suntem astăzi aici și acum, liberi în faptă și în cuget.

Memoriile „Labirintul destinului” - cartea de căpătâi a vieții mele

Mircea SNEGUR,
primul Președinte al Republicii
Moldova, Doctor Honoris Causa al
Academiei de Administrare Publică

Stimați doctoranzi și masteranzi, dragi profesori!

Doresc, în primul rând, să vă mulțumesc tuturor pentru această inițiativă frumoasă la început de an și, bineînțeles, pentru aprecierile pe care le-ați dat de la această tribună cărților mele de memorii, eu aș spune, aprecieri, date pentru prima dată din punct de vedere științific, ceea ce vorbește despre valoarea acestor volume de memorii.

Într-adevăr, consider și eu că istoria Mișcării de eliberare națională, a proclamării Independenței, a edificării statului Republica Moldova a fost și rămâne una foarte și foarte complicată. Și vreau să menționez că, într-adevăr, după cum ați dedus și Domniile voastre, toate evenimentele, de la început și până în prezent, le-am trăit personal și le-am trecut prin sufletul meu.

Plecând din politică sau, mai bine zis, când am fost dus din politică de către unii dintre cei „aproiați”, am încercat mai multe activități ca să fiu de folos, să-mi găsesc o ocupație. Câte ceva am reușit, dar mai mult

nu s-a reușit, fiindcă nu am avut susținere din partea guvernării comuniste și atunci am decis să scriu istoria așa cum o concep eu, cum s-a vorbit aici. La început mă gândeam să scriu o carte de memorii cu unele evenimente, poate mai importante. Pe urmă, meditănd, m-am gândit că nu e bine să rămână alte evenimente fără atenție. Și mi-am zis că nu voi scrie o carte, ci voi scrie 3 cărți. Așa mi-am imaginat la început, ca până la urmă să iasă șase. Șase cărți scrise personal cu mâna și cu penița. Eu nu recunosc calculatorul, eu recunosc penița. Cuvântul scriitor provine de la a scrie, de la peniță. Și eu am scris cu penița, căci, dacă ceva nu-mi place, am șters, peste câteva pagini mi-aduc aminte că acolo a fost scris mai bine, revin ș. a. m. d. Deci așa continuu și în prezent. Cu penița, cu cerneală de diferite culori, în funcție de episoadele pe care le descriu.

Vreau să vă spun că la scrierea memoriilor m-a ajutat foarte mult selectarea materialelor din arhivele Parlamentului și a Președinției. Am lucrat personal, am scos de acolo absolut tot ce am considerat că este necesar. M-au ajutat foarte mult și notițele mele, pe care le-am făcut toată viața în caietele, pe care le-am păstrat, începând de pe când lucram președinte de colhoz și, tot așa, pe parcursul întregii mele cariere, când mă ocupam de știință, apoi fiind la comitetul raional de partid, la Comitetul Central, la Președinție ș. a. m. d. Astfel, beneficiind de aceste notițe, aveam de a face numai cu fapte concrete.

Mă bucur că am avut inspirație să lucrez singur în aceste arhive și, mai ales, pentru faptul că în Arhiva Parlamentului am lucrat până a ars, după cum știți, în aprilie 2009. Așa că, chiar dacă astăzi cărțile mele poate că nu sunt luate în seamă pe deplin de către cei care ar trebui să fie interesați, vă asigur

că peste câțiva ani, peste câțeva vreme, ele vor fi căutate. Pentru că în Arhiva Parlamentului nu mai găsiți acele acte de edificare statală, de creare a cadrului legislativ în diferite domenii ș. a. m. d.

Revin la evenimentul de astăzi. Doresc să vă spun că am avut o mare satisfacție pentru felul în care la Academie sunt percepute cărțile mele de memorii, cum sunt ele analizate.

Acum vreau să vă spun că evenimentul de astăzi, tot ceea ce s-a vorbit, repet încă o dată, semnifică pentru mine un început bun al anului. Consider că anul a început bine. Aici am fost felicitat și cu recenta mea zi de naștere. Vreau să vă spun că a fost, de asemenea, o zi tot foarte semnificativă. Faptul că am sărbătorit ziua mea de naștere la data 17 în anul 2017, am rânduit doi de 7, împlinind 77 de ani. Se zice că cifra 7 este una semnificativă. Să dea Domnul să fie așa.

Și dacă aceasta înseamnă o încurajare pentru mine, vreau să vă spun, că, în colaborare cu Fundația „Draghiștea”, cu susținerea primului meu purtător de cuvânt de la Președinție, actualul director-editor, Dumitru Țăra, noi continuăm. Acum pe masa redactorului se află alte două volume. Următorul volum, al 7-lea, l-am intitulat „Urme pe dreapta și în suflet” și este dedicat încercărilor și rezultatelor de a coaliza dreapta politică în Republica Moldova.

Cel de-al 8-lea volum va fi intitulat „Despre activitățile postprezidențiale utile”. N-am putut trece peste peripețiile de după alegerile din 1998. Când am venit în Parlament cu Convenția Democratică din Moldova, când am creat Alianța pentru Democrație și Reforme și când au avut loc atâtea și atâtea evenimente în 2015,

când s-au schimbat vreo câteva guverne, mi-am amintit exact de anul 1999, când la conducerea Republicii Moldova s-au perindat mai multe guverne. Deci aceasta este tematica. Dar vreau să vă spun, că în volumul al optulea am scris despre activitățile mele postprezidențiale. Eu am fost mult timp membru al Clubului Politic Balcanic, am condus delegația Republicii Moldova la Uniunea Interparlamentară etc., activități pe care le-am desfășurat tot în interesul Republicii Moldova, în interesul soluționării problemelor existente.

Compartimentul principal din volumul al optulea va fi dedicat „replicilor întârziate” oponenților. Poate că era cazul să le las mai încolo, pentru alt volum, dar e bine, să nu uit. Pe urmă să nu creadă cineva că am rămas de acord cu toate cele ce mi s-au spus. Deși eu sunt o persoană care reacționează la critică, dacă ea este constructivă, dacă este binevenită pentru interesul obștesc.

Deci vor apărea și aceste două volume. Volumul al șaptelea poate că va apărea chiar în acest an, în 2017.

În rest, vom trăi și vom vedea. Material și intenții mai sunt. Eu sper să ne mai vedem la Academia de Administrare Publică, poate că nu tocmai în această componentă, căci mulți vor pleca la țară, să ridice țara, societatea ș. a. m. d. Dar, în aulele Academiei ne vom mai întâlni în legătură cu prezentarea altor volume de memorii.

În încheiere, țin să accentuez că sunt copleșit de emoții plăcute pentru această inițiativă, pentru această primire frumoasă, pentru cuvintele sincere, spuse din suflet, pentru analiza operei scrise de până acum.

Vă mulțumesc tuturor.